

کارکرد سقاخانه حضرت ابوالفضل العباس(ع) شهرستان گلپایگان به عنوان الگویی از یک موسسه فرهنگی، مذهبی و درمانی

اکرم شیری^۱، سارا لک^۲

چکیده:

مراکز مذهبی و اماکن مقدس، همان گونه که در گذشته از موجبات اصلی فرهنگ یکجانشینی و ایجاد شهرها بوده است، هم اکنون هم می توانند نقش موثر و غیر قابل انکاری در فرهنگ سازی در میان سطوح مختلف جامعه، ایفا نمایند. البته این مهم در صورتی محقق خواهد شد که نگرشی جامع و اصولی به همراه مدیریتی صحیح و کارآمد در کنار یکدیگر قرار گیرد.

سقاخانه حضرت ابوالفضل العباس(ع) شهرستان گلپایگان، چند سالی است که با تاسیس مراکز مختلف در کنار آن، جلوه خاصی یافته است و در امر فرهنگ سازی نقش ویژه ای ایفا می کند و رسالت بار فرهنگی را در شهرستان به دوش می کشد.

پژوهش حاضر که حاصل کار میدانی انجام شده در شهرستان گلپایگان، انجام مصاحبه های گوناگون و بررسی اسناد و مدارک موجود بوده، تلاش نموده است تا ضمن معرفی این واحد بزرگ مذهبی، فرهنگی و بهداشتی، میزان تحقق اهداف ترسیم شده آن را بررسی نماید.

مطالعه حاضر نشان می دهد که این مرکز مذهبی، توانسته نقش موثری در ایجاد و گشایش فضای جدید فرهنگی در شهر کوچکی همچون گلپایگان داشته باشد.

کلیدواژه ها: گلپایگان، سقاخانه حضرت ابوالفضل العباس(ع)، کارکرد فرهنگی- مذهبی

مقدمه:

گلپایگان، یکی از شهرستانهای استان اصفهان است که از شمال به شهرستان محلات و خمین، از جنوب به شهرستان خوانسار، از شرق به میمه و از غرب به شهرستان الیگودرز محدود است.

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته تاریخ دانشگاه اصفهان

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته تاریخ دانشگاه اصفهان

بر اساس آنچه که از متون تاریخی مانند نزهت القلوب حمد ... مستوفی بر می آید: «گلپایگان ۵۲۲۵ سال بعد از هبوط آدم توسط همای چهر آزاد، دختر بهمن کیانی (بهمن دراز دست) پور اسفندیار رویین تن، که به تخت پادشاهی جلوس کرده بود، ساخته شد و از ابتدا این شهر را به نام خود چهرآزادگان و یا گلبادگان نامید» (حمدالله مستوفی، ۱۳۶۶: ۷۵). بر اساس شواهد باستان شناسی و بررسی ها انجام گرفته بر روی سنگ نبشته های تاریخی، سابقه سکونت انسان اولیه در دشت گلپایگان به بیش از ده هزار سال قبل می رسد (فرهادی، ۱۳۷۷: ۳۰۱) ولی شروع مدنیت را باید هم زمان با اواسط حکومت سلسله هخامنشی دانست که کاربری این شهر به عنوان یک پادگان بزرگ، تغییر یافت و حتی گروهی را اعتقاد بر آن است که نام اولیه این شهر گردپادگان بوده است (خلف تبریزی، ۱۳۶۱: ذیل گلپایگان).

به هرحال پس از حمله اعراب مسلمان گروهی از آنان در اطراف این شهر ساکن شده، نام آنرا معرب گردانیده، جرفادقان نامیدند. در دوران بعد از اسلام علی الخصوص در دوران عباسیان گلپایگان از مناطق معتبر و آباد کشور بوده است (اشراقی، ۱۳۸۳: ۱۰۳) ولی اوج شکوفایی و آبادانی آن در زمان حکومت سلجوقیان به خصوص محمد بن ملکشاه سلجوقی بود که آثار و ابنیه زیادی از جمله مناره، بازار و مسجد جامع را از خود باقی گذاشته است. از آن پس به دنبال آشوب های اسماعیلیه (قزوینی، ۱۳۶۶: ۳۴۸) و فتنه مغول و یورش های تیمور (اشراقی، ۱۳۸۳: ۱۳۴)، این شهر از اعتبار و رونق ساقط گشت و تنها در زمان اوزون حسن بود که مجددا نامی از آن بر سر راه تجاری همدان به اصفهان به میان می آمد (امیری، ۱۳۴۹: ۳۳۵) آخرین دورانی طلایی آن که آثار و ابنیه تاریخی موجود، مبین رونق شهر در آن زمان می باشد، مقارن با دوران حکومت شاه عباس اول و امارت امامقلی خان سردار صفوی در گلپایگان است.

با شروع فتنه افغان، گلپایگان که مقر فرماندهی علیمردان خان بختیاری و محل تجمع نیروهای کمکی به اصفهان بود، به شدت از طرف محمود افغان مورد انتقام جویی واقع گشت و نه تنها اکثر اهالی آن از دم تیغ گذشتند بلکه اغلب آثار و ابنیه و تاسیسات کشاورزی و قنوات آن هم تخریب گشت و دیگر هرگز این شهر به اعتباری که در گذشته داشت، دست نیافت (لاکهارت، ۱۳۶۸: ۱۴۸). شهری که بنا به گفته ظل السلطان زمانی از حدود ۲۰۰ الی ۳۰۰ هزار نفر جمعیت برخوردار بود، هرچند که به این اظهار نظر باید با دیده تردید نگریست، در زمان حکمرانی ظل السلطان به زحمت حدود ۱۵ هزار نفر جمعیت ساکن را در خود جای داده بود و نمای شهر به ویرانه ای بزرگ شبیه بود (اشراقی، ۱۳۸۳: ۱۵۷) به نقل از تاریخ مسعودی نوشته ظل السلطان).

این شهرستان زادگاه علمای بسیاری بوده که برخی از آن ها از علمای بزرگ جهان اسلام هستند. از جمله آیت الله حاج سید محمد رضا موسوی گلپایگانی، آیت الله آخوند ملا محمد جواد صافی (مؤلف مصباح الفلاح و مفتاح النجاح)، آیت الله حاج آقا محمد صادق صدوق گلپایگانی (از شاگردان برجسته آیت الله بروجردی و اولین شهید نهضت امام خمینی) و آیت الله حاج آقا لطف الله صافی (مؤلف منتخب الاثر) (پایگاه اطلاع رسانی گلزار، ۹۲/۴/۲۶).

گلپایگان از لحاظ شرایط اقلیمی و آب و هوایی دارای وضعیت مطلوبی است و جاذبه های گردشگری فراوانی مانند: منطقه کوچری، کاروانسرا، کبوتر خانه قدیمی و سد خاکی دارد. از جمله اماکن مذهبی آن به امامزاده هفده تن، امامزاده ناصر بن علی، سقا خانه حضرت ابوالفضل و جزآن می توان اشاره کرد.

شهرستان گلپایگان قطب مهم کشاورزی و دامداری استان و کشور محسوب می شود. در این شهرستان بیش از صد گونه گیاه دارویی و صنعتی وجود دارد. این داروها شامل آویشن، بارهنگ، کتیرا، نسترن وحشی، کاسنی و... است که با بهره برداری اصولی از این گونه گیاهان ضمن حفاظت آب و خاک، زمینه اشتغال زایی در منطقه فراهم می شود (خبرگزاری فارس، ۹۲/۴/۲۶). این شهرستان در تولید محصولات پلیمری و پتروشیمی نیز در کشور از

جایگاه خوبی برخوردار است. همچنین در تولید محصولات لبنی بسیار فعال است. (پایگاه خبری تحلیلی گلپایگان، ۹۲/۴/۲۶).

اهداف پژوهش:

- ۱- معرفی سقاخانه حضرت ابوالفضل العباس (ع) در شهرستان گلپایگان به عنوان قطب مهم مذهبی، فرهنگی و درمانی این شهرستان.
- ۲- معرفی فعالیت های فرهنگی-آموزشی و تاثیر آن بر مردم شهرستان.
- ۳- شرح روند آغاز به کار این مجموعه مذهبی، در زمینه بهداشت و درمان و تاثیر آن بر سلامت عمومی

سوالات پژوهش:

- ۱- آیا مرکز سقاخانه ی حضرت ابوالفضل در زمینه ی فعالیت های فرهنگی-آموزشی در گلپایگان نقش مهمی دارد؟
- ۲- آیا تاسیس دارالشفای سقاخانه در راستای اهداف سلامت عمومی است یا انجام کاری موازی با شبکه بهداشت و درمان شهرستان؟

روش جمع آوری اطلاعات:

از آن جا که انجام این پژوهش مستلزم حضور فیزیکی در محل بوده است و پژوهشگر می بایست از نزدیک شاهد برگزاری مراسم مختلف از سوی این مجموعه، روند کار و مراحل ساخت دارالشفای سقاخانه باشد، لذا اساس کار روش مشاهده میدانی، مصاحبه مستقیم با هیئت امنای سقاخانه، خادمین، مسئولین شبکه بهداشت و درمان گلپایگان و همچنین افرادی که برای زیارت به این مکان می آمدند، قرار گرفت. ضمناً برای ملموس بودن پژوهش از عکاسی و فیلم برداری هم استفاده شد.

تاریخچه سقاخانه:

تا حدود یک قرن پیش، راه اصلی گلپایگان، از محلی عبور می کرده که اکنون بنای سقاخانه در آن وجود دارد. در مورد تاریخ دقیق احداث این سقاخانه، اطلاع زیادی در دست نیست. طبق روایت های محلی، در زمان های گذشته، برای تامین آب کاروانیان، دو حلقه چاه در گلپایگان حفر می شود. چاه اول شامل یک حوضچه سنگی و یک چرخ چاه بوده است. کاروانیانی که از این مسیر قصد عبور داشتند از آب این چاه استفاده می کردند و هر فرد خود را موظف می دانست که دلوی آب از چاه کشیده، برای مصرف افراد بعدی درون این حوض سنگی بیندازد. این حلقه چاه که در ورودی گلپایگان قرار داشت بعدها تخریب شد و مکان چاه آن کور گردید و زمین های اطراف آن توسط مردم محلی ضبط شد.

اما چاه دوم واقع در نزدیکی میدان ۱۷ شهریور کنونی گلپایگان باقی ماند و به دلیل استفاده کاروانیان از آن، مردم فردی را مسئول برافراشتن نوری در بالای سر چاه برای مشخص بودن آن در شب قرار دادند و هر یک از آنان در حد وسع خود برای روشن کردن این نور به او هزینه ای پرداخت می کردند. طبق گفته های محلی، این فرد مدعی شد که هنگام نگرستن درون چاه نوری را مشاهده می کرده و همچنین در موقع برگزاری نماز کاروانیان، عطری خاص در فضا می پیچیده است. به تدریج به علت اهمیت آب برای تامین نیاز کاروانیان و اعتقاد به سقای حضرت ابوالفضل (ع) و به دلیل پیشامد رویدادهای ذکر شده، اعتقاد قلبی مردم به این مکان شکل گرفت و چاه به نام سقاخانه حضرت ابوالفضل العباس معروف شد.

توصیف ظاهری سقاخانه:

سقاخانه حضرت ابوالفضل در سایه کرامات ایشان و توجه ویژه مردم به آن، با گذشت زمان توسعه یافت و به سفارش هیات امناء، در سال ۱۳۷۱، پنجره ای توسط هنرمند اصفهانی مرحوم حسین پرورش ساخته شد و جلوی سقاخانه نصب گردید و مردم نیز برای برآورده شدن حاجات خود نذورات نقدی را درون پنجره می ریختند. (تصویر شماره ۱) داخل این پنجره پرچمی به رنگ قرمز، با عبارت یا قمر بنی هاشم به چشم می خورد که مربوط به بارگاه حضرت ابوالفضل در کربلاست.

تصویر شماره ۱- نمایی از پنجره فولاد

ماجرای نصب این پرچم این گونه است که یکی از اعضای هیات امنای سقاخانه^۳ با اطلاع از این که پرچم بارگاه ملکوتی حضرت ابوالفضل (ع) در کربلا هر ساله تعویض می گردد از آیت اله صافی گلپایگانی درخواست می کند که در صورت امکان پرچم به سقاخانه منتقل گردد. طی گفتگو آیت اله صافی با آیت الله سیستانی، ایشان متذکر می شوند که در صورت صحت کرامات نقل شده، این مکان لیاقت آن را دارد که پرچم بارگاه، به آن منتقل شود، به این ترتیب با هماهنگی های صورت گرفته در سال ۱۳۸۸ با حضور آیت اله صافی و حضور پر شکوه مردم، پرچم در مکان فعلی نصب گردید.

بر بالای پنجره فولاد نام مبارک حضرت ابوالفضل نقش بسته که قداست خاصی به بنا داده است. در کنار این نام مبارک دو دست فلزی به نماد دستان بریده شده حضرت ابوالفضل نصب شده است و در دو طرف بنا زیارت نامه حضرت ابوالفضل نوشته شده است. هنرهای تزئینی به کار برده شده از جمله مقرنس کاری های سقف و کاشی کاری های فیروزه ای، جلوه ای خاص به این بنا داده است (تصویر شماره ۲). به دلیل ازدحام جمعیت و سهولت دسترسی به پنجره قسمت ورودی خواهران و برادران از هم جدا شده است. (تصویر شماره ۱) در سمت راست و چپ سقاخانه جایگاهی سنگی برای روشن کردن شمع قرار دارد.

^۳ حاج محمد باقر ذنوبی

تصویر شماره ۲- نمایی از کاشی کاری سقاخانه

چاه آب در قسمت مرکزی سقاخانه قرار گرفته است که مردم در گذشته به نیت شفا و برآورده شدن حاجات خود از آب آن می نوشیدند. به دلیل گسترش شهرنشینی و آلوده شدن آب های زیرزمینی، استفاده از آب چاه متوقف شد و در مکان چاه، آبناهی سنگی قرار گرفت و از آب لوله کشی برای تامین نیاز آب شرب زائرین استفاده گردید. این آبنا به سفارش سقاخانه در سال ۱۳۸۸ توسط هنرمندان اصفهانی ساخته شد و در این مکان نصب گردید. این آبنا شامل شش خروجی شیر آب است که اکنون چهار شیر آن مورد استفاده است (دو شیر در قسمت خواهران و دو شیر در قسمت برادران). در بالای آبنا، مَشکی سنگی به نماد مشک حضرت عباس قرار دارد. با وجود اطلاع مردم از لوله کشی بودن این آب، اعتقاد آن ها به شفا بخش بودن و متبرک بودن آن حفظ شده است. (تصویر شماره ۳)

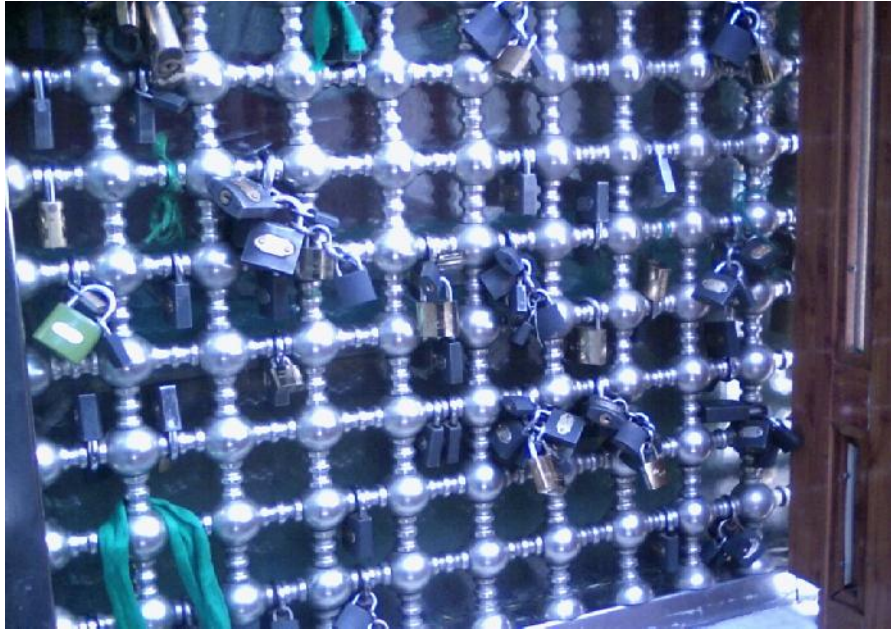
تصویر شماره ۳- نمایی از آبناهی سقاخانه

کرامات سقاخانه:

در مدت زمانی که ما نظاره گر سقاخانه بودیم، افراد زیادی را می دیدیم که برای زیارت به این مکان می آمدند و جرعه ای از آب سقاخانه را می نوشیدند. بسیاری از افرادی که به صورت رهگذر از کوچه سقا عبور می کردند، متوقف می شدند و به نشانه ادب دست را بر سینه می گذاشتند و از راه دور سلامی را به حضرت ابوالفضل (ع) تقدیم می کردند. زنان ساعات بسیاری را در این مکان به راز و نیاز مشغول می شدند و نذورات خود را به این مکان اهدا می کردند به طوری که محل جمع آوری وجوهات نقدی خانم ها بنابر گفته هیات امنای سقاخانه در طی یک ماه چندین نوبت جمع می شود. مردم اعتقاد بسیاری به این مکان دارند به طوری که بر روی پنجره فولاد قفل هایی به روی یکدیگر از سوی حاجتمندان زده شده است. (تصویر شماره ۴)

طبق گفته زائرین، برخی از آن ها شفای بیماران خود را از این مکان مقدس گرفته اند.^۴ از جمله جوانی که در حالت کما بوده و پزشکان از بازگشت هوشیاری او قطع امید کرده بودند، به خانواده او پیشنهاد اهدای اعضای فرزندشان را دادند اما مادر این جوان که امید به بهبودی او داشت برای زیارت و دیدار سقاخانه فاصله زیادی را با پای پیاده طی کرد و با توسل جستن به حضرت ابوالفضل شفای فرزندش را از ایشان خواستار شد که در عصر همان روز خبر سلامتی فرزندش را دریافت کرد. نمونه دیگری از کرامت سقاخانه بنابر ذکر یکی از خادمین این گونه بوده است که بعد از برگزاری یکی از جلسات دعای ندبه سقاخانه، حلیم نذری بین افراد پخش می شد که ناگهان به دلیل شلوغی جمعیت یک ظرف حلیم داغ روی سر یکی از آقایان شرکت کننده در دعا می ریزد و از ناحیه سر و صورت دچار سوختگی می شود. زمانی که خادمین برای عیادت او به منزلش می روند این فرد اظهار می کند که در فردای روز حادثه قرار بوده برای بیماری قلبی خود به پزشک معالجش مراجعه کند، بعد از معاینه قلبش متوجه می شود که برای بهبودی قلبش نیاز به یک شوک داشته که با این حادثه این شوک به قلب او وارد شده است و وی سلامتی خود را بازیافته است. همچنین فردی را دیدیم که می گفت با توسل به این مکان صاحب فرزند شده است.

^۴ مطالبی که در این قسمت عنوان می گردد بر اساس گفتگوی پژوهشگران با زائران و خادمان عنوان شده و صحت و سقم آن ها بر عهده روایان است.

تصویر شماره ۴- بستن دخیل به پنجره فولاد

البته افراد زیادی اعتقاد داشتند که با توسل به این مکان مشکیشان بر طرف شده ولی حاضر به ذکر آن نبودند و معتقدند که این یک رابطه قلبی با حضرت ابوالفضل است. از جمله کرامتی که برخی برای این مکان ذکر می کنند ساخت مکان عباسیه است که بدون کمک هیچ ارگان دولتی، تنها با نذورات مردمی بوده است. آن ها معتقدند اگر رابطه معنوی در این مکان وجود نداشت این همه کمک های نقدی و غیر نقدی به این مکان سرازیر نمی شد. علاوه بر مردم محلی، افرادی هم از خارج از کشور هر ساله کمک های نقدی خود را به حساب سقاخانه واریز می کنند. تمام افراد فعال در این مجموعه از آشپز و خادم تا دیگران بدون هیچ چشم داشت مادی و تنها با یک اعتقاد قلبی در این مکان حضور پیدا می کنند و سعی در انجام هر چه بهتر شدن مراسم دارند. عموم افراد فعال در این مجموعه از قشر تحصیل کرده هستند. بنابر گفته مراجع تقلید، این مکان به دلیل نام مبارک حضرت ابوالفضل العباس به طور قطع مورد تایید الهی است.^۵ شلوغ بودن و با شکوه برگزار شدن مراسم و اعیاد در این مکان نشان دیگری از کرامات این مکان است. (تصویر شماره ۵)

تصویر شماره ۵- حضور پرشکوه مردم هنگام مراسم

توصیف بنای عباسیه:

در مجاورت سقاخانه بنایی چهار طبقه با مساحت ۲۰۰۰ متر مربع و گنجایش ۴۰۰۰ نفر، به نام عباسیه وجود دارد. هزینه خریداری زمین و ساخت بنا تماماً از نذورات اهدایی مردم به سقاخانه تامین شده است. (تصویر شماره ۶). این ساختمان دارای دو در ورودی، یکی در خیابان امام حسین (مخصوص ورود برادران) و دیگری در کوچه سقا (مخصوص ورود خواهران) می باشد. ساخت این مکان بنا بر گفته هیات امنای ده سال طول کشیده است. در قسمت ورودی برادران کتیبه ای به چشم می خورد که سال بهره برداری از عباسیه را سال ۱۳۸۰ شمسی ذکر کرده است. این کتیبه شامل تاییدیه ای از علما برای بهره برداری از این مکان است. نص کتیبه این چنین است:

با تاییدات خداوند متعال و نظر مبارک حضرت بقیه الله اعظم (ع) ساختمان سقاخانه حضرت ابوالفضل العباس (ع) به برکت این نام مقدس به بهره برداری رسید و اعتقاد پاک علاقه مندان به خاندان پیامبر (ص) به ثمر نشست که تولیت آن به استمرار تا ظهور امام عصر (ع) با اعلم و اتقای علمای دینی خطه گلپایگان و هیئت امنای منتخب او خواهد بود. این کتیبه به دستور آیت الله حاج آقا علی صافی حک و نصب گردیده. تاسیس ۱۳۸۰ شمسی. (تصویر شماره ۷)

تصویر شماره ۶- نمای بیرونی عباسیه

در طبقه اول عباسیه مَشکی برنزی به همراه سپر و شمشیری روی پایه ای برنزی نصب شده است که نمادی از مشک حضرت ابوالفضل است. (تصویر شماره ۸) این طبقه دارای کاشی کاری هایی است که مزین به آیات قرآنی و نام ائمه علیهم السلام است. در دو طرف این طبقه نقشی از بین الحرمین وجود دارد. کف بنا با سنگ های مرمر و فرش های یکدست مفروش است. هنگام ورود به این طبقه بوی خوش گلاب استشمام می شود که از گلاب مرغوب کاشان است که برای شست و شوی کاشی های مزین به آیات قرآن از آن استفاده می شود.

تصویر شماره ۷- کتیبه ورودی عباسیه

در این طبقه منبر بزرگ چوبی و حایل هایی برای جدا کردن مردان و زنان در مواقع و مراسمی که جمعیت زیادی وجود ندارد، قرار دارد. در غیر این صورت کل طبقه اول برای آقایان و طبقات دیگر به خانم ها اختصاص داده می شود.

طبقات دیگر با راه پله و آسانسور به یکدیگر متصل می شوند. در قسمتی از طبقات فوقانی مشک برنزی که در مرکز طبقه اول وجود دارد قابل مشاهده است. این طبقات کاشی کاری ها و گچ بری های ساده تری نسبت به طبقه اول دارند. بخشی از این طبقات قرار است در آینده به موزه و کتابخانه عباسیه اختصاص داده شود. این موزه قرار است محل نگهداری هدایای مردمی به سقاخانه باشد. طبق گفته هیات امناء، مردم هدایایی را به این موزه اختصاص داده اند که با توجه به کامل نبودن محل موزه از قبول این اشیاء خوداری می شود. با این وجود سماور مطالایی، هدایی از سوی پیرزنی وجود دارد که درون پنجره فولاد سقاخانه از آن نگهداری می شود.

تصویر شماره ۸-مشک برنزی درون عباسیه

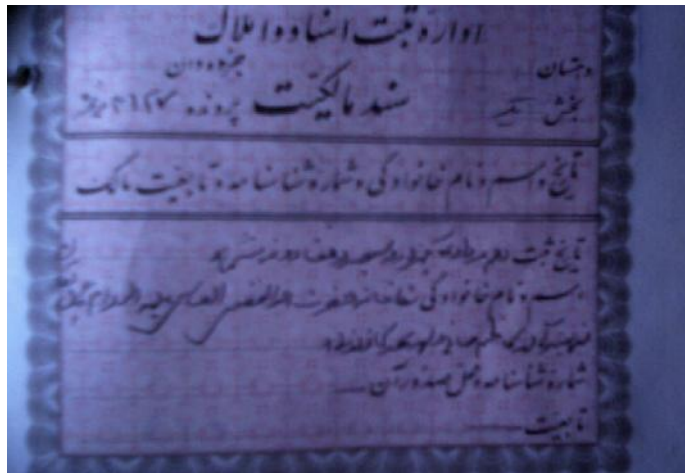
قسمت مربوط به کتابخانه به علت اولویت کارهای سقاخانه و پرداختن به امور دارالشفاء (ساخت دارالشفاء) به آینده موکول شده است. تمام طبقات به سیستم سرمایشی و گرمایشی مجهز است. همچنین با نصب ویدئو پرژکتورهایی در طبقات دیگر امکان دیدن همزمان مراسم اجرایی در طبقه اول ممکن می شود. زیر زمین این بنا شامل دو قسمت اصلی است که یک بخش از آن مفروش شده، به هنگام برگزاری مراسم برای جای دادن جمعیت استفاده می شود. در مجاورت این قسمت آشپزخانه عباسیه وجود دارد که دارای اجاق های بزرگ مخصوص پخت غذا و سردخانه های نگهداری مواد مصرفی و ظروف توزیع نذورات است. کلیه کسانی که در این آشپزخانه مشغول خدمت هستند، به صورت افتخاری و بدون دریافت هیچ هزینه ای و تنها با اعتقاد قلبی کار می کنند. علی رغم اینکه در کتیبه سر در عباسیه این مکان را به عنوان عباسیه و دارالشفای حضرت ابوالفضل معرفی کرده اند، این ساختمان تنها به عنوان عباسیه مورد استفاده قرار گرفته است. بنابر گفته هیات امنای سقاخانه، علت استفاده نشدن از آن به عنوان دارالشفاء، سر و صدا و ازدحام جمعیت به هنگام برگزاری مراسم و قداست این مکان بوده است و احداث دارالشفاء به زمینی که از سوی مرحوم آقای حیدری و همسرشان خانم امامی به سقاخانه اهدا شده، منتقل گردیده است.

چگونگی ساخت واهداف دارالشفاء:

بعد از آنکه ساختمان عباسیه، به دلایل مذکور، برای دارالشفاء مورد استفاده قرار نگرفت، زمینی در نزدیکی محل سقاخانه از سوی ورثه آقای حیدری، جهت ساخت دارالشفاء و در القرآن اهدا گردید. ماجرای اهدای این زمین به سقاخانه این گونه بوده است که ورثه، این زمین را قبل از اهدا فروخته بودند ولی بعد از فروش زمین در خواب پدرشان را می بینند که می گوید: من عمری را در این مکان صرف دعا و قرآن خواندن کردم از شما می خواهم این مکان را جهت ساخت دارالشفاء و دارالقرآن، به سقاخانه حضرت ابوالفضل العباس (ع) اهدا کنید. با دیدن این خواب ورثه برای باز پس گرفتن زمین حاضر می شوند که مبلغی بیشتر به خریدار بپردازند و زمین را پس بگیرند و به این ترتیب زمین را به اسم پدر و مادرشان، مرحوم حیدری و خانم امامی به سقاخانه اهدا کردند که سند آن به نام حضرت ابوالفضل العباس (ع) موجود است (تصویر شماره ۹).

زمین دارالشفاء به مساحت حدود هزار متر و در چهار طبقه در حال ساخت است که در ضمن توصیه نامه ای در تاریخ ۷۷/۶/۲، از آیت الله صافی گلپایگانی، پرداخت هزینه های ساخت بنای دارالشفاء از مکان نذورات سقاخانه بلامانع دانسته شده و اجازه توسعه این مکان را به هیئت امنای سقاخانه داده اند (تصویر شماره ۱۰). قرار است در کنار ساختمان دارالشفاء، در قسمتی از زمین اهدایی به انضمام یک قطعه زمینی که مراحل خرید آن از سوی سقاخانه در دست اقدام است، دارالقرآن ساخته شود (تصویر شماره ۱۱).

به تشخیص شبکه بهداشت و درمان شهرستان، یکی از نیازهای اصلی درمانی در گلپایگان وجود یک آزمایشگاه مجهز است تا مانع از رفتن مردم به آزمایشگاه های شهرهای مجاور و پرداخت هزینه های مضاعف درمانی گردد. لذا دو طبقه از این دارالشفاء بنابر تصمیمات اخذ شده از سوی هیئت امنای سقاخانه و شبکه بهداشت گلپایگان، به ساخت یک آزمایشگاه مجهز اختصاص داده می شود.

تصویر شماره ۹- سند اهدای زمین دارالشفاء به حضرت ابوالفضل

از آن جا که نظر شبکه بهداشت و درمان و هیئت امنای این بوده است که زمانی که اعتبارات مردمی و خیرین جهت امور درمانی پرداخته می شود باید کاری کارشناسی شده و به نحو احسن انجام شود تا مانع از صرف این اعتبارات در موارد بیهوده گردد، لذا جلسات مشترکی بین مسئولین شبکه بهداشت و اعضای هیئت امنای برگزار شده است.

حاصل این جلسات این بوده است که با توجه به اینکه شهرستان از نظر داشتن پزشک عمومی با مشکلی مواجه نیست و هشت مرکز عمومی در سطح شهرستان مشغول به فعالیت است و همچنین دو مجموعه خیریه به نامهای

خاتم الانبیا و مجموعه بیمارستانی آیت الله گلپایگانی در شهر گوگد مشغول به ارائه خدمات عمومی به بیماران می باشد، لذا نیاز درمانی گلپایگان داشتن یک آزمایشگاه مجهز تشخیص داده شد.

از آن جا که اعتبارات دولتی جوابگوی نیازهای درمانی مردم نیست، لذا برای تامین این نیازها بخش خصوصی باید وارد عمل شود به همین منظور به هیئت امنای سقاخانه، تاسیس یک آزمایشگاه مجهز در دارالشفاء، پیشنهاد داده شد که مورد موافقت قرار گرفت. همچنین تصمیم گرفته شد که هزینه های آزمایشگاه بر اساس تعرفه های دولتی باشد که یک دهم تعرفه های خصوصی است و این باعث می شود تا هزینه های درمانی مردم کاهش یابد.

تصویر شماره ۱۰- تایید ساخت دارالشفاء و دارالقرآن از سوی آیت الله صافی گلپایگانی
تصویر شماره ۱۱- مراحل ساخت و تکمیل دارالشفاء

اقدامات فرهنگی:

یکی از اهداف سقاخانه حضرت ابوالفضل (ع) در گلپایگان فعالیت جدی در امور فرهنگی و مذهبی است. از جمله فعالیتهای فرهنگی و مذهبی که از سوی سقاخانه برگزار می شود، می توان به برنامه های زیر اشاره کرد:

۱- اقامه نماز جماعت در دو وقت ظهر و عصر و مغرب و عشاء در عباسیه سقاخانه که با حضور گسترده مردم همراه است. دانش آموزان مدارس ابتدایی فجر و راهنمایی حضرت خدیجه (س) نیز که در نزدیکی سقاخانه هستند در نماز جماعت ظهر سقاخانه حضور پیدا می کنند.

۲- برگزاری مراسم مربوط به مناسبت های ولادت و شهادت ائمه اطهار. سعی فعالین فرهنگی سقاخانه در این گونه مراسم بر این است تا با دعوت از سخنرانان معروف و بنام شهرستان، استان و کشور، موجبات استفاده بیشتر مردم را از این مراسم فراهم نمایند.

۳- برپایی جلسات تلاوت نور هر شب بعد از نماز مغرب و عشاء که علاوه بر تلاوت به تفسیر یکی از آیات کلیدی هر صفحه پرداخته می شود و احادیثی از ائمه که مربوط به آن آیه آماده شده است بیان می گردد.

۳- برپایی جلسات معرفت دینی پیرامون امام شناسی به مدت نه ماه با حضور حاج آقا موسویان که با استقبال گسترده ای همراه بوده است.

تصویر شماره ۱۲- اجرای برنامه های مختلف به مناسبت تحویل سال

- ۴- برپایی جلسات احکام خواهران با حضور خانم توسلی.
- ۵- طرح فرهنگی مذهبی کلید بهشت که از مهر ماه سال ۹۱ با همکاری آموزش و پرورش در ۱۰ مدرسه ابتدایی و راهنمایی دخترانه و پسرانه با محوریت نماز جماعت اجرا شد. اجرای این طرح در گلپایگان توسط حاج آقای قنبری و حضور ایشان در مدارس از هفته دوم مهر ماه و دعوت از دانش آموزان برای حضور در نماز جماعت عباسیه انجام گرفت به صورتی که به هر یک از دانش آموزان دفترچه کلید بهشت داده شد که با آمدن به نماز دفترچه مهر می خورد در طی هفته اول از اجرای این طرح، ۱۸۰ نفر از دانش آموزان جذب شدند. همراه با نماز، کلاس حفظ قرآن احکام و برنامه ریزی درسی برگزار می شد که در روز ۱۴ بهمن ماه سال ۹۱ با حضور رئیس آموزش و پرورش، امام جمعه، فرماندار و دیگر مسئولین شهرستان در سقاخانه از ۹۰ دانش آموز فعال در این طرح تقدیر شد. این طرح در تیر ماه سال ۹۲ همراه با برنامه های فرهنگی و قرآنی نیز در حال اجرا می باشد.
- ۶- برپایی جلساتی با حضور خانم نیلچی زاده کارشناس برنامه تلویزیونی سمت خدا با محوریت امور فرهنگی و موضوع عفاف و حجاب که با شرکت گسترده دانش آموزان دختر و اولیاء و دبیران آنها همراه بود.
- ۷- از دیگر برنامه های فرهنگی سقاخانه که با همکاری آموزش و پرورش انجام شد، برگزاری جشن تکلیف دانش آموزان پنج مدرسه دخترانه و پسرانه در عباسیه بوده است.
- ۸- طرح شکوفه های قرآنی مخصوص دانش آموزان ابتدایی دخترانه نیز از جمله برنامه های فرهنگی مذهبی بوده که با همکاری آموزش و پرورش اجرا شد.
- ۹- برگزاری طرح صالحین خواهران و جشن میلاد حضرت زهرا(س) توسط بسیجیان خواهر.
- ۱۰- اجرای برنامه های مختلف به مناسبت تحویل سال از جمله درست کردن درب سقاخانه حضرت زهرا (س) در تحویل سال ۱۳۹۲ به مناسبت همزمانی با ایام فاطمیه (تصویر شماره ۱۲).
- ۱۱- برگزاری دعای عرفه که از پرشکوه ترین مراسم مذهبی در سطح شهرستان بوده است.
- ۱۲- برگزاری مستمر دعای کمیل، توسل و زیارت عاشورا.
- ۱۳- چاپ نشریه جرعه با تیراژ ۵۰۰ عدد به صورت بروشور شامل قسمتهای متنوعی از جمله سخنان امام خمینی، مقام معظم رهبری و مراجع تقلید شهرستان، طرح مسئله، مسابقه، لطیفه و جزآن و پخش آن در نماز جماعت سقاخانه در میان دانش آموزان.

۱۴- کتابت جزء سی قرآن که در شب ۲۱ ماه مبارک رمضان سال ۱۴۳۲ قمری مصادف با ۳۰ مرداد ماه ۱۳۹۰ هجری توسط بانوان هنرمند خوشنویس و تذهیب کار انجمن خوشنویسان گلپایگان با حمایت هیئت امنای سقاخانه صورت پذیرفت. پیشنهاد کتابت جزء سی ام قرآن از طرف انجمن خوشنویسان بود که هیئت امنای از این پیشنهاد استقبال کردند. بنابر بر گفته یکی از خادمین سقاخانه، هدف این است که این کار ادامه پیدا کند و با امید الهی کتابت کل قرآن صورت پذیرد. این کتابت بدون پرداخت هزینه به خوشنویسان بوده ولی از طرف سقاخانه هدایایی برای این بانوان در نظر گرفته و به آنان اهدا شد (تصویر شماره ۱۳).

کلیه مراسم مذهبی و فرهنگی عمومی که از سوی سقاخانه بر گزار می شود از طریق بلند گو و در چندین نوبت در سطح شهر اعلام می شود.

تصویر شماره ۱۳-کتابت جزء سی ام قرآن کریم

نتیجه:

بر اساس اهداف دراز مدتی که در سند چشم انداز بیست ساله ترسیم شده است، می بایست تصدی گری دولت در بخش های مختلف کمتر شده و بخش خصوصی و مردم خود متولی بسیاری از امور گردند. در همین راستا امور فرهنگی و بهداشتی و درمانی هم از این امر مستثنی نیست.

به نظر می رسد که مجموعه فرهنگی، مذهبی و درمانی سقاخانه حضرت ابوالفضل العباس(ع) شهرستان گلپایگان، یکی از نمونه های موفق است که توانسته در این زمینه، ضمن برداشتن گام های موثر، از انجام کارهای موازی و بی حاصل و هدر رفتن منابع، جلوگیری کرده، نقش موثری در توسعه شهرستان گلپایگان داشته باشد. بدیهی است که الگو برداری از چنین مراکزی می تواند برای شهرهای کوچک دیگری هم که مشابیهات فرهنگی و معضلات درمانی چون گلپایگان دارند، موثر باشد.

پیشنهادات:

برای بهبود فعالیت های سقاخانه پیشنهادهای زیر مد نظر است:

- ۱- اگر چه در زمینه فرهنگی این مجموعه فعالیت های گسترده و پیگیرانه ای را انجام می دهد، اما در صورتی این فعالیت ها می تواند در دراز مدت موثر باشد که به صورت دائمی و با توجه به نیازهای روز مردم باشد.

۲- در زمینه فعالیت های درمانی سقاخانه، اگر این مرکز بخشی از درآمدهای خود را صرف برگزاری کلاس های آموزشی و غربالگری به منظور بالا بردن سطح آگاهی مردم درباره ی اطلاع از بعضی بیماری ها (دیابت، افزایش فشار خون و...) کند می تواند در این زمینه موفق باشد تا با تشخیص به موقع این بیماری ها از صرف هزینه های سنگین درمانی جلوگیری شود. همچنین برای هدف دار شدن و موثر بودن فعالیت های دارالشفاء تعدادی از پزشکان متخصص در میان اعضای هیئت امانا حضور داشته باشند تا با مشورت این متخصصان از هدر رفت سرمایه و موازی کاری های فعالیت های درمانی جلوگیری شود.

منابع:

- اشراقی، فیروز. (۱۳۸۳). گلیپایگان در آیینہ تاریخ، اصفهان: نشر چهارباغ.
- افاضلی، اکبر. (۱۳۷۳). توشه ای از تاریخ گلیپایگان و مردم آن، تهران: نشر ابجد.
- افاضلی، اکبر. (۱۳۸۰). گلیپایگان در گذر زمان، قم: نشر چاپخانه.
- امیری معظمی، امیرقلی. (۱۳۴۹). اشک عاشق، تهران: بی نا.
- فرهادی، مرتضی. (۱۳۷۷). موزه هایی در باد، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- قزوینی، زکریا بن محمد. (۱۳۷۱). آثار البلاد و اخبار العباد، ترجمه محمد بن مراد بن عبدالرحمن، تصحیح محمد شاهرادی، تهران: دانشگاه تهران.
- خلف تبریزی، محمد حسین. (۱۳۶۱). برهان قاطع، به اهتمام دکتر محمد معین، تهران: امیر کبیر.
- لاکهارت، لارنس. (۱۳۶۸). انقراض سلسله صفویه و ایام استیلای افغانه در ایران، ترجمه مصطفی قلی عماد، تهران: مروارید.
- مستوفی، حمدالله. (۱۳۶۶). نزهة القلوب، به کوشش محمد دبیر سیاقی، تهران: کتابخانه طهوری.
- مصاحبه با اعضای هیئت امنای مجموعه سقاخانه حضرت ابوالفضل العباس (ع)
- مصاحبه با مسئولین فرهنگی مجموعه سقاخانه حضرت ابوالفضل العباس (ع)
- مصاحبه با آیت الله العظمی صافی گلیپایگانی
- مصاحبه با مردم حاضر در محل
- مصاحبه با مسئولین بهداشت و درمان شهرستان گلیپایگان
- پایگاه اطلاع رسانی گلزار
- خبرگزاری فارس
- پایگاه خبری تحلیلی گلیپایگان

